

Landskap: Imakand

Upptecknat av: Stans Petersson

Härad: Kinnaröd

Address: Indramala

Socken: Ussholt

Berättat av: Densamma

Uppteckningsår: 1942

Född år 1884 i Utskrutt

Thriftsverk.

11

Etz. II:1

Brindestocken.

A. 9

" : 5.

Sreda knutkak.

A. 3-4

" : 10

Halmtak.

A. 5-11

" : 17

Laustad som takbärning

A-12-14

" : 18

Pakstol.

A. 14-15

" : 19

Gärdesgårdar.

A. 16-j

" : 41

Byggvardsmaterial.

1. 34 35

" : 45.

Sektion II. Lista nr 1. Skiftesverk.

Ladugårdar, som äro helt eller delvis byggda i skiftesverk förekomma ännu ~~här~~ varstans här i Ushult. De yngsta förlåt nyaste ladugårdar av denna typ äro omkring sextio år gamla. I Myren, Trehöjarna finnas en dylik, numera fallfärdig ladugård. I Rössvik finnas ett par stycken. Där fähuset icke är av sten, är detta av knuttimrat timmer, men foderladan, bogen och sädesladan bestå av skiftesverk, vilket här i Ushult benämnes "låggskifte" (låggskifte). Dessa ladugårdar ha vanliga väggsyllar. De stolpar, som upp- bära taket, äro intappade såväl upptill som nedtill. I stolparnas både sidor har man med stämjärn utholkat rännor, i vilka ligg- virket (låggskiftet) vilar. Detta liggvirke, som utgöres av furu eller granträ, och som är fyra ^{eller fem} ~~ett~~ ^{eller fem} alnar långt, har uttunnade (blådd) ändar, som passa ^{in i} ~~ett~~ ^{ett} ~~andra~~ ^{andra} ~~stolparna~~ ^{stolparna}.

S. II:1

Lektion 11. Lista 5. Bindstockar.

Tvårgående bindstockar begagnades i såväl korsvirkes- som skiftesverkshus. I ett korsvirkeshus vare i regel bindstockarna nedfällda i väggen, men i skiftesverkshus vare bindstockarna försedda med vertikalt ställda hål, i vilka väggstolparnas tappar vare inträdde. Väggstolparnas såväl nedre som övre ändar vare försedd med tappar. Tvårgående bindstockar finnas i såväl hundraåriga som fyrtioåriga uthusbyggnader här i Utskott.

Btu II: 5

Eke II:10

Lektion 11. Lista 10. Sneda knuthak.
För fyrtio år sedan fanns här
litet varstans timrade ängsladen och
uthus, vilka skilde sig från andra tim-
rade hus därigenom, att knutarna var
försedda med sneda knuthak, precis
som bilden figur 5 c visar. Knut-
hak fanns således blott på timrets
ovansida, medan dess nedre sida var
hel. År 1898 köpte upptecknarens
fader av en här intill mitt hem
boende kvinna, kallad "Lven-Ålra-Flanna",
en uthusbod, för vilken han betalade
två kronor och femtio öre. Då han rev
ned denna byggnad, visade det sig,
att knutändarna var försedda med omskru-
na sneda knuthak. Denna bod, som ome-
delbart återuppfördes, stod här utanför

upptecknarens stuga till år 1910, då den revs för att lämna rum för ett större uthus. Det kan tilläggas, att denna bod, som var uppförd av rundvirke av gran, upplbyggdes första gången år 1856.

En av rundvirke uppförd lada, vilken ärendedes var försedd med sneda knuthak i knutarna, i enlighet med figur 5 c, stod för fyrtio år sedan på en ute i Trähermasjö liggande, till gården Gjöalycke hörande ö, kallad "Kiddö". Den revs omkring år 1904.

Enligt en berättare, som upptecknarens kött hade denna lada uppförts av en bonde vid namn Peter Nilsson, som under åren 1840-1862 ägde och bebodde Gjöalycke gård.

Sektion II. Lista nr. 17. Halmtak.

Halmtak på ladugårdar, stall, fårhus, sviahus och köhlador m.m. har man använt här i Utsikt sedan minnes tid, och än i dag äro de tak, som äro täckta med halm, ganska många. De halmtak, som här finnas, äro alla täckta enligt typen bindtak. Dessa tak täckas sålunda: På "hofsåsen" och takstolens nedre "bjuråsar" breder man den första "flaskan" halm, som bindes i den närmast ovanför "hofsåsen" liggande "bjuråsen". De långa spöliknande trädteknigar, som användas att fasthålla halmen på bjuråsarna benämnas "takraftar". De av björkteknigar eller björkkvistar bestående band, som förena takraftarne med "bjuråsarna",

Eku II: 17

kallas takvidjan (takveja). Sedan man bär-
jat breda den första flaskan helm, plac-
rar man en takraft ovanpå densamma
och precis så, att den ligger rakt ovan-
på den närmast ovanför hafsåsen liggan-
de bjuråsen. Sedan slår man medelt
ett par knutar en "takveja" om "raften",
och medan man med sin ena hand
sticker vidjan med en kniv till en
vass spets formade storända ner i hat-
men nedanför raft och bjurås, sticker
man den andra handen ned ovanom raf-
ten för att uppfånga vidjan, vars grö-
re ända nu stickes igenom den på den-
samma på raften slagna knutarna, varefter
man med insättandet av hela sin stycke
drager och stramar åt vidjan, vars stor-
ända medelt en skicklig handrörelse förvender

till en "knorr", som hindras vidjan att
lossna eller ändra läge. Sedan ändan av
denna knorr stucks in under raften,
är denna vidja färdig, varefter man på
sitt fots avstånd från densamma binder
en ny vidja. Så snart denna "flaska" är
expederad, flyttar man upp till den om-
kring sexton å arton tum längre upp på
takstolen liggande bjuråsen och böjar
på flaskan nummer två, varefter i tur
följer bjuråsen nummer tre o. s. v. Till
takraftar användes tio å femton fot långa
trädteknigar av björk, gran eller hassel.
Tack vare takvidjerna, som sammanhålla
bjurås och takraft, kan den i denna
press liggande takhalmen ej ändra läge
ens under den starkaste storm. Av
taksidans alla "bjuråsar" är det endast

"hofråsen" och "ryggåsen" samt den närmast
"ryggåsen" liggande "bjuråsen", som ej räknas
som "flaskåsar". De saxform hoptopp-
lade, ungefär två alnar långa, fyrkantigt
huggna, omkring fyra tum i genomsnitt
varande trästyckena, som hade till uppgift
att uppbära de åsar, som utgjorde "tak-
ryggningen" stormskydd, benämndes "hangar".
Sedan man täckt takets båda sidor upp
till de översta "flaskåsarna", placerade
man ovanpå "ryggningen" alla de "buntband"
varmed de halmbuntar, som använts till
takets, varit bundna, varjämte en hel
mängd såväl lös som buntad halm bred-
des på densamma. Detta tjocka halm-
lager benämndes "flotäcke". Ovanpå detta
"flotäcke" lades nu tre parallellt med
varandra tre grova takrafter, av vilka

den mellersta placerades på sjätte ryggnings-
en, medan de två änniga lades på var sin
sida, cirka femton tum från densamma. Över
på dessa raftar placerades därefter hangarna,
varvid man hade att märka, att de kraftig-
ste paren fingo sin plats ytterst på gar-
na. Det vanliga avståndet mellan dessa hangar,
som någon gammal "täckare" benämnet "takrytten",
var i regel fyra alnar. I varje "hang" voro
fastbarrade tre ungefär fyra tum långa
träpinna av ek, av vilket träslag öfver
hangarna voro tillverkade. På dessa hangar
placerades nu "hangärsarna" (hangarsana), tre
på varj sidan, medan den sjunde, som be-
nämndes "skatås" (skataus), fick sin
plats uppe i den klyka eller saxöppning,
som hangparets två toppändar bildade.
Av försigtighets skull för att "hang-

åsarna" och "skatåsen" ej skulle blåsa ned, spikades de vanligtvis fast vid kargarna.

Den slagtröskade råghalmen, som skulle användas till takhalm, skulle "göres app" före täckningen. Detta arbete tillgick så, att man på ett slags "sepa" (en omkring en ala lång och fyre tum bred plankstump, vilken var försedd med fyra å fem på något över ett tum från varandra stående, vertikalt ställda, omkring fem tum långa, i ändarna till spetsade träpinna) "sepade" eller drog halmen några gånger, varvid alla i densamma befintliga grässtrån och mindre halmtussar avlägsnades. Detta arbete, som givetvis förvärfades ~~inne~~ på lagan, utfördes vanligtvis under senvintern.

ACC. N.R. M. 8392:11.

7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

eller våren och på sådana dagar, då
snö- eller regnväder (ont väa) gjorde allt
utearbete omöjligt. Det var som från-
skildes, när man "gjorde upp takkalm",
användes givetvis litt nötkreatursfoder.

Lektion 11. Lista nr 18. Saxstöd som takbärning.

I flestallet ladugårdar och andra med halvt täckta uthus utgöres den under takbärningen av parvis i saxform hopkopplade stödben eller spant, vilkas uppkjufasde ändar bilda en klyka, i vilken en rund slana-hår kallad ryggås (ryggåus) - är lagd. Stödbenen, som uppe i hopkopplingsstället äro "hophakade halvt i halvt", sammankällas medelst en stark trädubb, som i "haket" går igenom båda benen, och i vars tillända en inslagen träkil hindrar kopplingen att gå isär. Varje i byggnaden varande spantpar är sammankopplat på detta sätt. I större ladugårdar, där under vintern snöanhopningar på taket verka starkt påfrestande på taksparnten, äro stöd-

listu II:18

benen sinsemellan förenade genom en tvärgående "hambjälke" eller "hamaband" (hamabang).

Stödbenen stå antingen (och i de flesta fall) på en bindstockar eller på väggbandet, långväggens ovantrå (ivåtrå). I upptecknarens ledugård, uppförd år 1796, stode stödbenen på bindstockar, ^{även} innan den år 1903 revs och flyttades till sin nuvarande plats. Givetvis uppfördes den på enahanda sätt.

De stödbenen stå på bindstockar eller spantbjälkar, äro stödbenen förenade med dessa medelst "halvt i halvt huggna hak", som den gamla timmermanstermen lyder. Där stödbenen stå på väggbandet, äro de nedsänkta i ett eller två tum djupa, i vägg-timmer gjorda "hak", varjämte varje ben ända är medelst en i det närmaste vertikalt ställd trädubbe fastnaglad i väggen.

Lektion II. Lista 19. Takstol.

Taksrent, som äro förstärkte genom att vara förbundne med varandra genom en tvärgående hantbjälke, finnas i många såväl boningshus som uthus här i Miskult. Likaså finnas här takstolar med stympad bindstock, här kalladt "bjälkhuud" (bjälkhuue). Dylika takstolar finnas i både större och mindre bostadshus samt ladugårdar. När nutidens byggnadsnickare bygger ett hus, ser han nog till, att utrymmet på vinden blir det största tänkbara, och som ett led i denna hans strävan förser han takstolen med stympad bindstock eller "bjälkhuue". I bostadshuset uppbäres den stympade bindstocken av en vertikalt ställd stäva, vars nedre ända är fästad i "bjälkhuuet", medan dess övre är naglad fast vid spantet. Ute på hö-

Ltu II:19

M. 8392:15.

2

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

skullen och i sädelsadan, där tvärgående bind-
stockar givetvis skulle vara till stort men,
är den sträva, som föremår ändan av den
stympade bindstocken med spantet, ställd
i en mera diagonal riktning och så lång,
att dess nedre ända når ner till väggen
eller väggstolpen, vid vilken den är förankrad.

Yttertaket på de här med nyare typen
takstolar försedda bostadshusen utgjordes van-
ligtvis av sticken eller spån, någon gång av näver
och torv. Numera äro de flesta av dessa tak om-
fäktade med tegelpannor. På uthusen utgjordes ytter-
taket av halm eller spån. På uthusen var gavel-
röstet brädspikat, men på bostadshusen var
det i regel timrat samt utåtpå denna tim-
ring brädspikat.

ACC. N:R M. 8392:16.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
 Härad: Linnestad. Adress: Småland, Moshult.
 Socken: Moshult. Berättat av: Densamme.
 Uppteckningsår: 1942. Född år 1884 i Moshult.

Hh.
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

Lektion 11. Lista 41. Gärdesgårdar.

Et II: 41

Den trägärdesgård, som för mest användes här i Moshult, var den till denna lista hörande, med figur 30c märkta teckningen gärdesgård, här kallad stägärdesgård (stänggäskå) till skillnad från "låggardestgård" (låggardestgäskå), i vilken de i densamma insatta gärdarna voro horisontalt placerade. De gärdarna, som användes till "stägärdestgård", voro fem alnar långa. De träd, som skulle fällas till gärdar, skulle ha en ^{diameter} omkring tolv tum vid brösthöjd. Sådana gärdar, som man i vår tid använder till massaved,

Skriv endast på denna sida!

använde man för en femti år sen till stängselvirke.

De grannar, som man avsett till gärdste, fälldes i regel under vintern, och sedan man kvistat träden och huggit stammarna i lagom längder, körde man med tillhjälp av oxar och "hammel" dem ut på en öppen plats i närheten av den gärdsgård, som följande vår skulle "omgäras".

Så snart stockarna hunnit tina upp (takna), ägde klyvningen rum, i vilken två män samarbetade. Sedan en för klyvning avsedd stock med sina två ändar blivit placerad på två mindre diton, som benämndes "underliggare", fattade den arbetare, som skulle leda klyvningsarbetet, sin stora skogsryxa, här kallad "bålyxa", och så snart han med en fot på vardera sidan av stocken och med blicken riktad

ACC. N:R

M. 8392:18.

3

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Frans Petersson.

Härad: Kinnared.

Adress: Småmåla, Miskult.

Socken: Miskult.

Berättat av: Densamma.

Uppteckningsår: 1942.

Född år 1884 i Miskult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mot dess lillända tagit plats ungefär tre
lot från densamma, högg han sitt första
yxhugg omkring sex tum från denna ända.
I nästa ögonblick placerade hans arbets-
kamrat, som vanligtvis utgjordes av en
tolv- eller femten års pojke, sin yxa i denna
sex tum länge fria ända, vilket hade
till följd, att den förste arbetaren kunde
läsgöra sin yxa, varefter han omedelbart högg
sitt andra hugg, samtidigt som han steg
sex tum bakåt mot stockens storända. Varje
gång en av de två arbetarna högg sin
yxa i den genom klyvningen uppkomna
springan (spryngan), fick kamraten sin yxa

Skriv endast på denna sida!

M. 8392:19.

4

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Lös, och på detta sätt turade man med
att hugga vartannat hugg, tills man kommit
bort till stockens storända, då med en den
grova stammen delades i två lika stora
halvor, vilka sedan klyvdes i mindre delar.

Det hände, att man högg gärdstven av så grova
träd, att man fick ända till tio "gärdsteskien"
i samma stock. Fanns det tjärlig "gärdsteskog"
på den mark, som man ämnade utnyttja till
svedjeland och bräne, tillvaratogs man detta
viske, innan man avbrände området.

Sedan man fått gärdstvet färdigt, satte
man detsamma på tork i ett kors, precis
på samma sätt som man placerar ett res
kolved, varvid de grova gärdstveändarna
lades på korset, medan lilländarna pla-
cerades på marken. Sedan gärdstvet fått
torka i minst ett par veckor, gick man
i författning att sätta upp gärdsgår-
den.

Landskap: Småland . Upptecknat av: Frans Petersson.
Härad: Kinnared . Adress: Smålamåla Ushult.
Socken: Ushult . Berättat av: Densamme.
Uppteckningsår: 1942 . Född år 1884 i Ushult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Till gärdsgårdstöras användes enestakar samt därtill lämpliga ek- och grangrenar. Störarna skulle vara väl avkvistade och omsorgsfullt "fnaskade". Till band och hankar använde man gran- eller enevidjor.

Så snart tjälen hade gått ur marken, och väderet hade hunnit bli så pass blött, att man kunde sno hankar eller "gäskesvejä", tog man itte med gärdsgårdsuppsättningen. Medan en och annan bonde själv uppförde sina gärdsgårdar, plögde andra beja fackutbildade "gäagubbar", exempelvis gamla torpare, vilka mot daglön och

M. 8392:21.

6

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

kost utförde detta arbete. Var platsen för gärdsgårdens uppförande förlagd till en långt från gården liggande utmark, hände det, att bonden lejde bort arbetet på ackord.

Till varje störpar åtgick tre stakar, stödstaken inberäknad, två å tre vidjon och tre å fyra gärdslen, ifall man använde endast nya sådana, men vanligtvis voro de flesta av den gamla gärdsgårdens brukbara, i vilket fall man använde nya och gamla gärdslen om värdanuset.

Var det råskallt, och hankarna eller vidjorna på grund därav voro svåra att smida, så plockade man samman en del av den gamla gärdsgårdens halvutttna gärdslen till en hög, vilken man därefter

ACC. N:R M. 8392:22

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
Härad: Linnsevad. Adress: Smöramåla, Hushult.
Socken: Hushult. Berättat av: Densamme.
Uppteckningsår: 1942. Född år 1894 i Hushult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

antände. Sedan man fört vidjan fram och
tillbaka över denna eld, blev den mjuk
och böjlig, varför den ej brast, när man
vred och snodde den om stäarna. Ar-
betet med att baka vidjorna över en
eld kallades att "sveda vidjar" (schäjä
wejä).

Benägnade man tre vidjar till varje
stärpar, så placerade man stärparets
nedersta vidja omkring tjugoåttio tum från
marken. Övanpå denna vidja lades nu
medie ändan av det föregående stärpa-
rets "klämskie", vilket omedelbart
följdes av samma stärpars "ovanskie";

Skriv endast på denna sida!

varefter "gäagubben" placerade andra vid-
jan på stöparet nummer två, som nu
var under sitt vardande, och sedan han
med vän hand snott densamma trevarn
om de två stöarna samt givit dessa
en stark knuff i avsikt att få dem
att lata framåt i gärdsgårdens längd-
riktning, sökte han av det gamla gärdslät
ut två "skien", som han med yxhamma-
rens tillhjälp tvingade ned i stöparet
och placerade ovanpå vidjan. Därefter
satte han med tillhjälp av ett järn-
spett en "stödstake" ned i marken,
vilken placerades ungefär tre fot
från gärdsgården samt rakt ut från
stakparet. Sedan han pressat övre ändan
av denna stake ned i den tränga kläm-
ma, som de två i stöparet varande, in-
till varandra med två vidjar hårt hoppressade

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Frans Petersson.

Härad: Kinnared.

Adress: Småland, Miskult.

Socken: Miskult.

Berättat av: Densamme.

Uppteckningsår: 1942.

Född år 1884 i Miskult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

stakarna

bildade, sette han upp stakparet nummer tre, vilket nu fick sin första vidja, var efter han ovanpå denna vidja och det föregående stöparets "stödstake" eller "bågstake" placerade detta sistnämnda stakpars "klämskie", och så snart detta medelst ett par tre slag med yxham-maren kommit i vederbörligt läge, snodde han runt detta stöpar den kraftiga "bågstakavejan", vilken - så framt "gäggubben" var en fullödlig "yrkesgärrare" - var åtskilligt längre och grövre än de två övriga, till samma stöpar hörande vidjorna. Ovanpå "bågstakavejan", vilken

Skriv endast på denna sida!

snoddes icke blott kring störparets två
stakar utan även två varv runt "båjstaken";
lades nu detta störpar "ovanskie", vilket
utgjorde avslutningen av detta "stakapar",
varefter "gäagubben" gick att fortsätta vid
nästa störpar. "Klämskiet", vilket i förening
med "båjstaken" (stöstaken) och "båjstaka-
vajan" gav nödig stabilitet åt gädes-
gården, måste vara ganska kraftigt och ej
det minsta murket, så att det ej brast
sönder, ifall en oxe eller ko fick det
infallet att pröva sina krafter mot det-
samma.

För att en "staugäaskå" skulle äga stör-
sta möjliga motståndskraft mot såväl
den betande boskapens åverkan som vid
starke snöstormar uppkomna snöansamlingar,
försåg man vartenda störpar med en kraftig

ACC. N:R M. 8392:26.

11

Landskap: Småland. Upptecknat av: Frans Petersson.
 Härad: Kinnared. Adress: Smöramåla, Viskult.
 Socken: Viskult. Berättat av: Densamme.
 Uppteckningsår: 1942. Född år 1884 i Viskult.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"stödstake" (bägstake), vilken vid vartannat stöpar ställdes mot gärdsgårdens högra sida och vid vartannat mot dess vänstra.

Gärde man gärdsgårdar med blott två vidjor i varje stöpar, vilket ganska ofta förekom, så avslutade (fullfärdade) man ^{i regel} varje "stakapara", innan man övergick till nästa. Dylika gärdsgårdar, där varje stöpar stöpar utgjorde en självständig enhet för sig, kunde emellertid ej erbjuda så starkt motstånd mot påhängande nöttkreatur som den "huvudsakliga gärdsgården" förmådde prestera.

Skrif endast på denna sida!

Avståndet mellan stakparen var i regel så långt, att det gick fem stöpar på tre sträckor. I enstaka fall kunde det dock hända, att man utökade avståndet till två armar emellan stakparen.

Gärdesgårdar utar vidjon, vilka alltid voro av tillfällig art, användes understundom i höstetid. Glade man till exempel en halvare av en åkerlycka till potatis- eller rotfruktsland, medan den andra halvaren var apterad till klöverfält, så hände det, att man uppsatte ett slakt primitivt stängsel (fig. 30 a) mellan klöverfältet och potatislandet, varigenom man kom i tillfälle att låta nötkreaturen arbeta klöverfältets "höstgro" (återväxt), långt innan den andra åkerhalvan skördades. En dylik gärdesgård uppsattes såxformmässigt

och på så sätt, att sedan man placerat en stör på gärdsgårdens högra sida, lade man i den saxöppning, som toppändan av denna stör och toppändan av den på den vänstra sidan och ungefär femton tum bakom högerstaken ställde vänsterstaken bildade, ett gärdste, varefter man placerade en stör på hägnadens vänstra sida, vilken omedelbart följdes av ett nytt gärdste o. s. v. Dylika gärdsgårdar förekommo ofta runt ute i skogen befärliga svedjedand (bräner), ty vare de svedfälligt uppsatta, höllo de ständ under de två år, som "bränen" var gröda. När man inhägnade bräner, användes understundom skvistade trädslammar i stället för gärdste, varvid man i gärligaste mån drog nytta av stubbar, höga jordstenar och dylikt.

varför åtgången av gärdsgårdstör till detta slags hägnad blev ringa.

Som hägnad kring "bränar" använde en och annan bonde vanlig "stägärdsgård" (staugäskå). Även "läggärdsgård" (läggäskå), i vilken de i densamme placerade trästängerna och gärdslena intogs ett horisontellt läger användes som inhägnad kring en och annan bräne.

Läggärdsgård brukades som hägnad även hemma på inäggarna. Fanns i kanten av en odling ett öppet dike, som ansågs ej kunna utgöra tillräcklig "fred" (hägnad), så gärdade man på dess ena sida en "läggäskå", som bestod av två gärdslen eller stänger. Skulle läggärdsgården ensam utgöra hägnad, gärdades denna med minst tre, ofta fyra, nägon

gång fem stänger, vilka placerades i
horisontalt läge, tio à tolv tum ovanom
varandra. Varje stång försågs med en
"bågstake", vilken tillsammans med "kläm-
skiet" eller "klämstängen" (klämausen) och
"bågstakarejan" gav lägggärdesgården nödig
stabilitet (hållt gäskån). "Bågstaken"
fick givetvis en saxformig inställning
till det stång, för vilket den skulle
utgöra ett stöd.

Glade man en stenmur, som var
så låg, att den ensam ej kunde utgöra
fred, så uppförde man en "stau"-
eller "lägggäskå" ovanpå densamma.
Att laga och böta gamla gärdsgårdar
kallades här "freda" (frea). Var en
person sysselsatt med ^{att} laga gärdsgårdar
ute i skogen, så hette det: "Glan å

ute i skoen å fræa."

Den gärdsgård, som man placerade ovan på en låg stenmur, och som utgjorde ett mellanting mellan "staugäskå" och "luggäskå", gärdes vanligtvis med blott två gärdsten på stäpar, och då avståndet emellan de i denna hägnad varande stäpar var betydligt längre än i "staugäskåns", så var gärdslåtgången till denna hägnad givetvis ej fullt hälften mot vad en vanlig stärgärdsgård krävde.

Gärdsgårdar, flätade med smala enestävar, förekommo endast i undantagsfall och i ringa utsträckning. Dylika gärdsgårdar, som användes i gårdshusens omedelbara närhet, upprättes sålunda: Stängsel pålar nedgrävdes i marken på ett avstånd av fem å sex alnar från varandra.

På dessa pålar fästades medels trädubbar tre ungefär fyra tum breda och ett par tum tjocka träslanor, vilka placerades horisontellt omkring två fjorton tum ovanom varandra. Mellan dessa tre slanor flätade man där-
efter in enestörarna, vilka alla fingo en vertikal ställning. Den vanliga höjden av ett dylikt stängsel var två alnar eller ett hundra tjugio centimeter. Flätade hägnader, vari flätverket har haft en hori-
sontal ställning, har upptecknaren ej sett här i Mörkhult.

De gamla gärdsgårdstyperna äro sedan tjugoåren är tillbaka stadda på setet. Ännu så sent som år 1914 fälldes på en och annan gård högstammig vacker gran-
skog, vilken sedan klyvdes sönder till gärdsten, men de under förra välskipet

ständigt stigande livsvaruprisen föranbedde, att även den mest konservativa bonde, som blint följt fädernas seder, fick ögonen öppna för det stora slöseri med skogen, som det uråldriga och utträdionella "gärdsläpänget" utgjorde. Den nya hägnadstypen, två stältråder med en träskana överst, har så småningom brutit sig igenom och är nu på god väg att bli allmän, där det är fråga om skogshägnad. Och även på inäggarna betjänar man sig av stältrådestängsel, där man ej har skaffat sig hägnad av mera varaktigt slag i form av massiva stensmurer.

Lektion 11. Lista 45. Byggnadsmaterial.

När man uppförde mangårdsbyggnader, använde man helst kärnfyllt furutimmer till ytterväggar. Timret i Trehörne gårds stora mangårdsbyggnad, som uppfördes år 1808, består uteslutande av kärnfuru, som hämtades från Klarje m.o., Västra Torås socken. Många bostadshus uppfördes emellertid även av gran. Ekviske användes i regel icke utom till vägg-syftar, bänklager under golven samt dörr-träsklar. Byggnadsvirket högs vanligtvis under midvintern. Virke, som fälldes på våren eller sommaren, blev snart maskstunget. Fällt byggnadsvirke skulle fällas på fullmåne eller nedan (nå), ty högg man detsamma på nymåne (nig) blev det genast angripet av insekter och mask. Så snart virket blivit veder-

Etu II:45

börligen täljt, blev det lagt i en stapel, där det sedan fick ligga i några månader för att torka. Höggs virket i januari eller februari, så hann det torka till tillräckligt, så att man kunde påbörja bygget i slutet av maj. Vid all timring och allt husbygge användes trä-naglar eller trädubbar. Beningshusen uppfördes av liggande timmer, varvid varje timmer fästades vid det under det samma liggande medelst ett par eller flera vertikalt ställda trädubbar, som vanligtvis voro av "pennträ" eller kärnfullt trä. Då dubbhålen voro beredade med grova timmeravare, hade dubbarna givetvis denna form. I äldre tid dubblade man fast golvtäljarna vid "belstringarna", men redan på 1850-talet hade man emellertid börjat spika desamma.